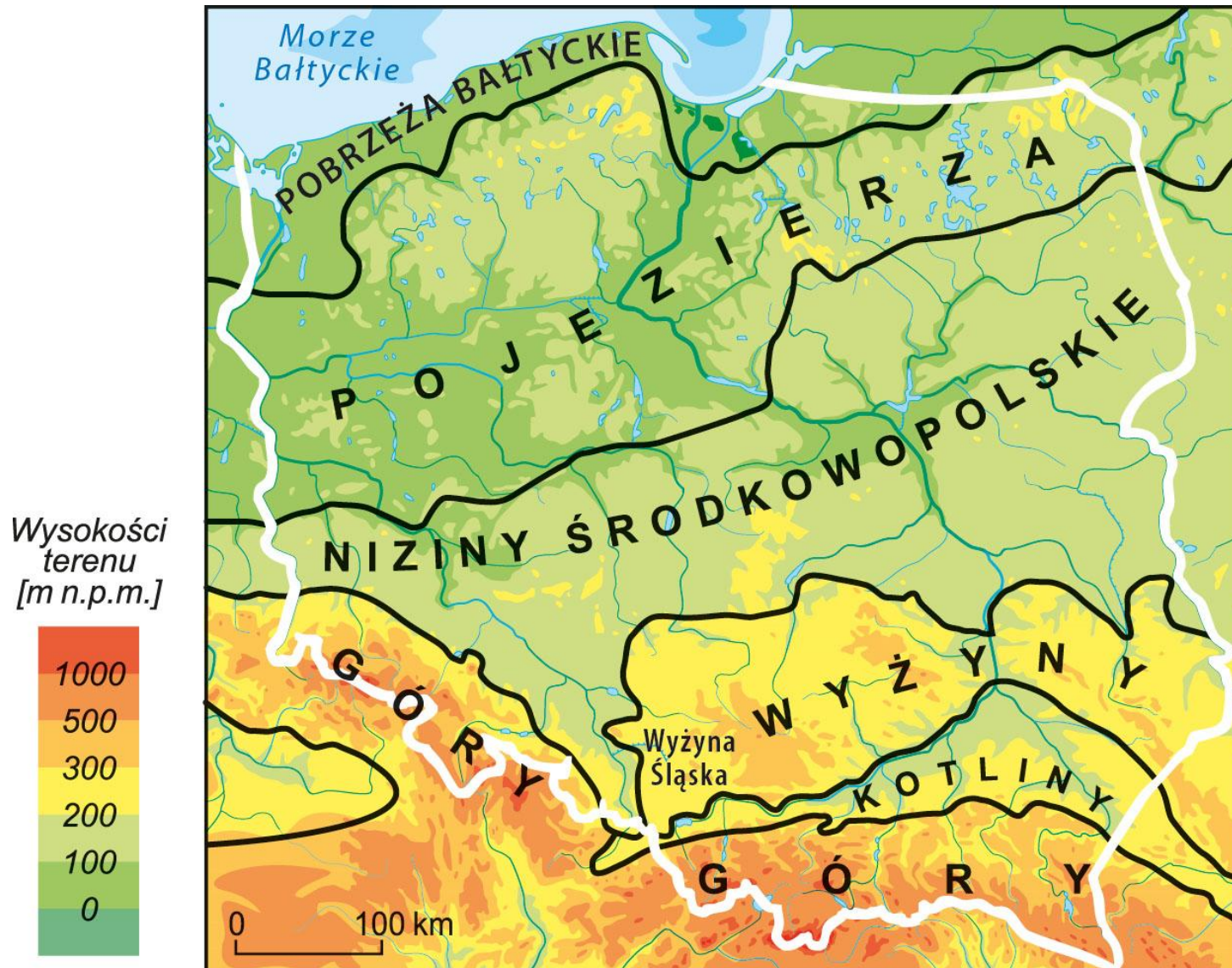

14.

Krajobraz miejsko-przemysłowy na Wyżynie Śląskiej

Wyżyna Śląska leży na południu Polski,
w zachodniej części pasa wyżyn.

Na Wyżynie Śląskiej blisko siebie znajduje się ponad 20 miast.
Grupa sąsiadujących ze sobą miast to **aglomeracja**.

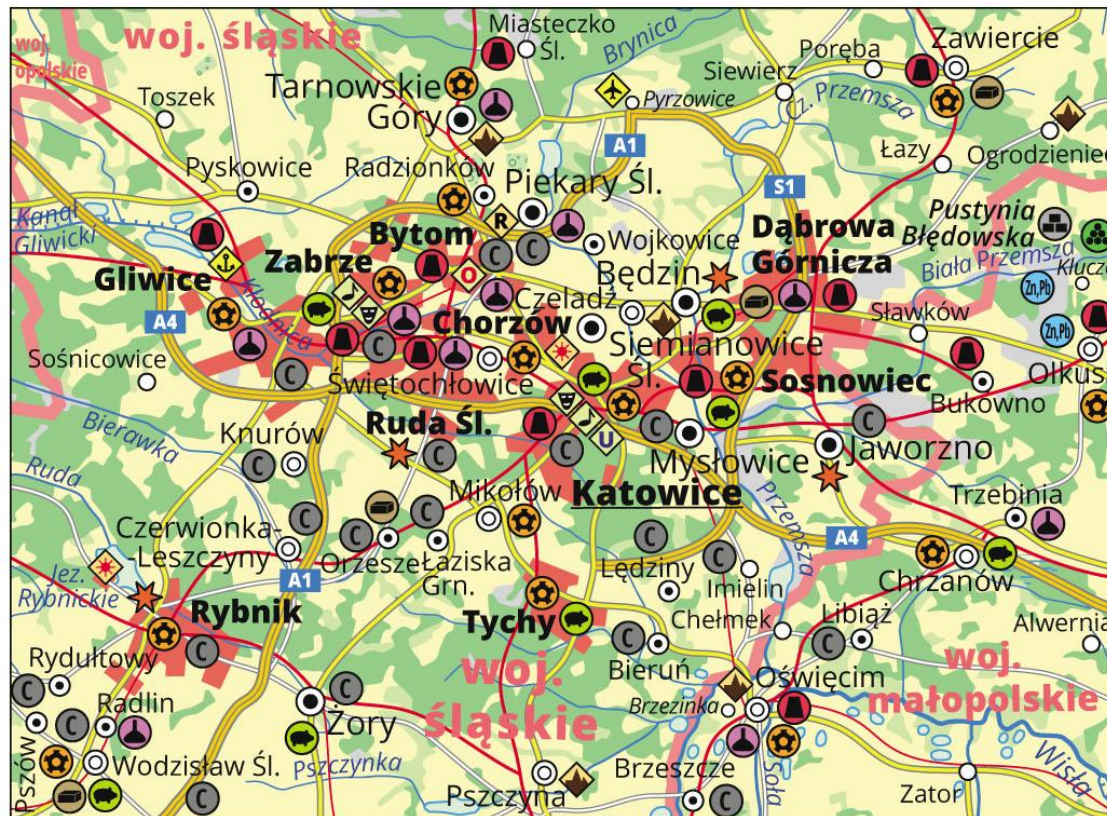
Na Wyżynie Śląskiej mamy **aglomerację górnośląską**, ponieważ region ten nazywany jest też **Górnym Śląkiem**.

Na Górnym Śląsku występuje **krajobraz miejsko-przemysłowy**.

Przemysł to dział gospodarki obejmujący **wydobycie** i **przetwarzanie bogactw mineralnych**; stąd podział na **przemysł wydobywczy** (górnictwo) i **przemysł przetwórczy** (produkcja).

Na **Wyżynie Śląskiej** wydobywa się przede wszystkim **węgiel kamienny** (wcześniej też rudy metali i wiele innych bogactw). Na tej bazie surowcowej powstały liczne **kopalnie, huty, elektrownie, koksownie, rafinerie, cementownie, fabryki i inne zakłady przemysłowe**. Rozwinęły się też **miasta wraz z licznymi usługami**.

Wydobycie:

- węgiel kamienny
- rud cynku i ołowiu
- piasku

Przemysł przetwórczy:

- hutniczy
- elektromaszynowy
- chemiczny
- drzewno-papierniczy
- materiałów budowlanych
- spożywczy
- elektrownia ciepła
- port rzeczny
- port lotniczy

- A4 S1 autostrada, droga ekspresowa
- inna droga główna
- droga drugorzędna
- kolej główna
- kolej drugorzędna
- granica województwa

Katowice stolica województwa

- miejsce wypoczynku
- obiekt zabytkowy
- kult religijny
- uniwersytet
- teatr
- opera
- filharmonia

- teren zabudowany
- las
- nieużytki

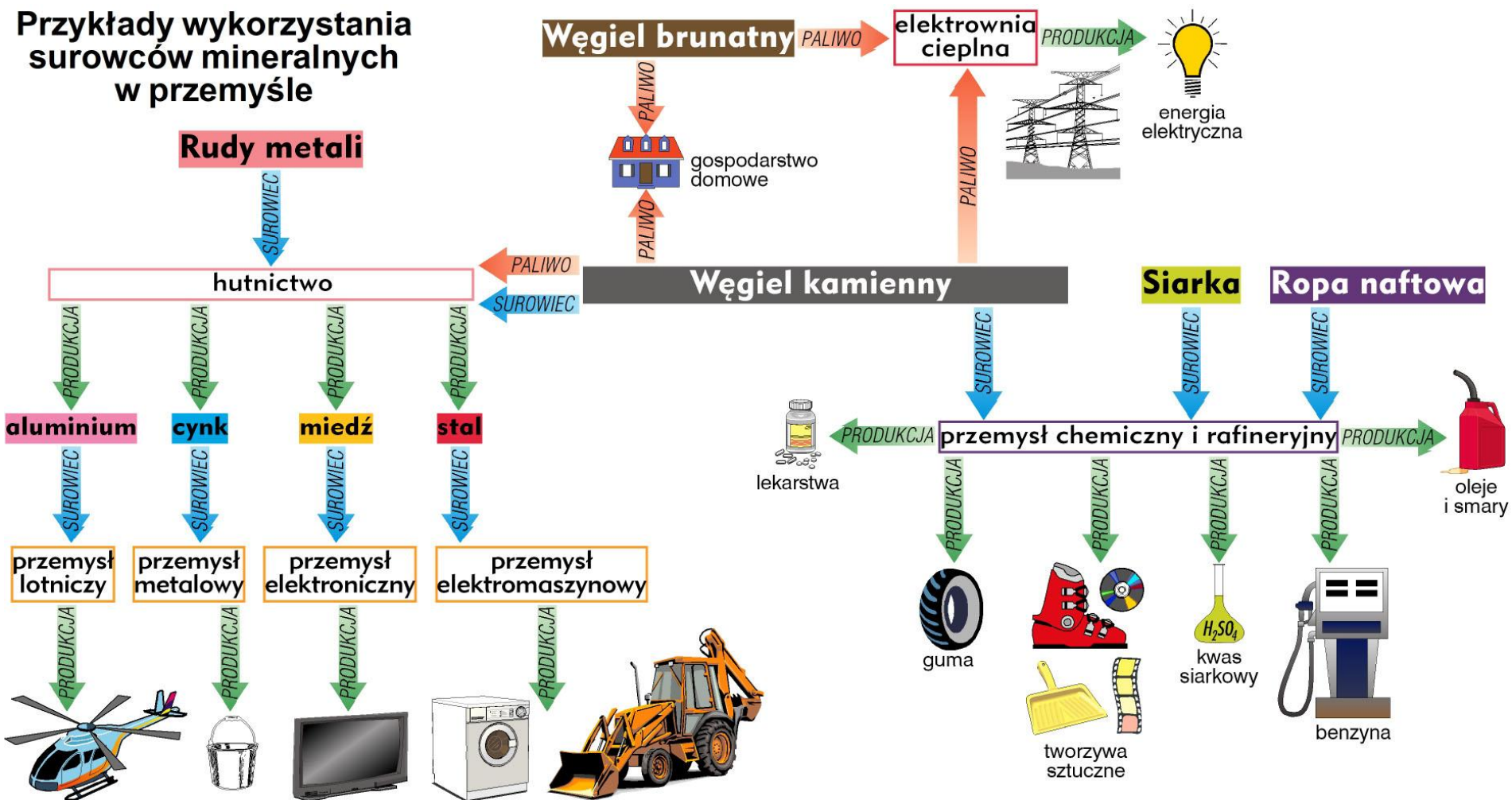
- grunty orne
- łąki, pastwiska
- sady

10 0 10 20 30 km

Węgiel kamienny jest surowcem i paliwem dla przemysłu przetwórczego.
Spalanie węgla dostarcza ciepła, które może być użyte np. do ogrzewania lub produkcji energii elektrycznej w elektrowniach.

Jako **surowiec** węgiel kamienny wykorzystuje się np. do produkcji stali w hutach żelaza (stal to stop żelaza z węglem) czy produkcji różnych wyrobów przemysłu chemicznego.

Przykłady wykorzystania surowców mineralnych w przemyśle

Obiektami bardzo charakterystycznymi dla **krajobrazu przemysłowego** są **dymiące kominy**

Elektrownia ciepła w Rybniku.

Wytwarza się w niej prąd elektryczny poprzez spalanie węgla kamiennego wydobytego w pobliskich kopalniach.

Typowe elementy górnośląskiego krajobrazu przemysłowego znajdują się w **kopalniach węgla kamiennego** – są to:

- **wieże wyciągowe** nad szybami wind górniczych;
- **hałdy** usypane z odpadów pogórniczych.

Produkty przemysłowe muszą być **przetransportowane** w odpowiednie miejsca. Dlatego w krajobrazie przemysłowym widoczne są trasy transportowe – **koleje, drogi, rurociągi, taśmociągi**.

Kanał Gliwicki został wybudowany, by połączyć Górny Śląsk z Odrą. Dzięki temu można transportować węgiel śródlądową drogą wodną nad Morze Bałtyckie (do Szczecina i Świnoujścia) czy do Niemiec.

Największy rozwój przemysłu na Górnym Śląsku nastąpił na przełomie XIX i XX wieku. Przyjeżdżało tam wtedy bardzo dużo ludzi do pracy, dla których budowano domy mieszkalne, zwane „**familokami**”.

Nazwa „familok”, podobnie jak wiele innych słów używanych dziś przez śląską ludność, pochodzi z języka niemieckiego (w tamtych czasach te tereny należały do Niemiec). Z połączenia języka polskiego i niemieckiego wytworzyła się nowa odmiana języka – **gwara śląska**.

W dzisiejszym krajobrazie Górnego Śląska dominuje różnorodna zabudowa – mieszkaniowa, usługowa, przemysłowa.
Dosyć dużo jest też terenów zielonych.

Miejszem wypoczynku mieszkańców Górnego Śląska jest **Park Śląski** w Chorzowie. Znajdują się w nim m.in. wesołe miasteczko, ogród zoologiczny i ogrody botaniczne, planetarium, Stadion Śląski, kąpielisko, sztuczna plaża, ośrodek harcerski, kolejka linowa.

WARTO WIEDZIEĆ

Cały świat, w tym także Polska, **odchodzi od wydobywania węgla kamiennego**. Spalanie tego paliwa przyczynia się do **znacznego zanieczyszczenia środowiska**, a zwłaszcza **powietrza**.

Coraz częściej wykorzystuje się inne sposoby produkcji energii, np. **baterie słoneczne** czy **turbiny wiatrowe**, które nie zanieczyszczają środowiska.

NOTATKA DO TEMATU

1. Krajobraz przemysłowy to krajobraz kulturowy, czyli stworzony przez człowieka. W Polsce występuje przede wszystkim na Wyżynie Śląskiej w aglomeracji górnośląskiej. Aglomeracja to grupa miast leżących blisko siebie.
2. Krajobraz przemysłowy Górnego Śląska rozwinął się na bazie wydobycia węgla kamiennego oraz innych bogactw mineralnych. Najpierw powstały kopalnie, a potem zakłady przemysłowe, w których przetwarzano wydobyte bogactwa – elektrownie, huty, koksownie, fabryki i in.
3. Do obsługi przemysłu potrzebne było stworzenie sieci transportowych – kolei, dróg, rurociągów, taśmociągów, a nawet szlaków wodnych (Kanał Gliwicki).
4. Obok zbudowań przemysłowych powstały też osiedla mieszkaniowe dla ludności pracującej w przemyśle. W ten sposób rozwinęły się miasta.
5. W miastach rozwijały się rozmaite usługi dla mieszkańców – transport, handel, służba zdrowia, edukacja, kultura i in.
6. W aglomeracji górnośląskiej zadbano także o wypoczynek mieszkańców – jest tam dużo terenów zielonych, a największy z nich to Park Śląski.